

KORT RAPPORT FRÅN BOTTNISK KONTAKT II.

Den maritimhistoriska konferensen Bottnisk Kontakt II gick av stapeln, som redan förvarnats om i Meddelanden, 3-5 februari i år.

Liksom i Örnsköldsvik upptogs en stor del av diskussionerna av samarbetet mellan sportdykare och museer, ett ämne som ligger Meddelanden varmt om hjärtat. Särskilt viktig blir onekligen diskussionen med tanke på den åländska dykklagstiftningen, vilken är unik i vår del av världen. Den stadgar nämligen totalförbud, med avsikten att skydda vraken från påhalsning av mindre nogräknade dykare. Vill man dyka måste man söka tillstånd hos landskapsstyrelsen, Ålands regering. Den instans, som svarar för tillämpningen är Ålands museum, som också arrangerade Bottnisk Kontakt II. Så nu befann vi oss verkligen i både det politiska och museala hjärtat av samarbetet.

I och för sig fungerar samarbetet rätt bra på Åland. Ett dussintal tillstånd utfärdas varje sommar och dykarna rapporterar vad som iakttagits. Antikvarie Marita Karlsson vid Ålands museum, som skött i stort sett hela uppläggningsen av konferensen, anser sig f n inte ha något att klaga på.

Man får väl inte heller ta det för allvarligt, om, som en svensk dykare antydde, en viss liten byråkrati låtit insmyga sig. Kan man förbereda sin semester och sina dyk så kan man också i god tid ordna med både kontakter och tillstånd.

Värre är nog den filosofi som ligger bakom lagen. Sportdykare tycks ses som ett gäng plundrande marodörer, låt vara att många erkänns som sköttsamma. För att försvara mot en oansvarig minoritet skall även majoriteten drabbas. Med tanke på att den dock drabbas med en nått och jämnt märkbar styrka väger den aspekten ganska lätt.

En viss förståelse måste man dock ha för det faktum att bakom lagen står en mycket liten nation på knappt 25.000 människor, men väl minst lika många holmar och skär. Det finns ju också marodörer, eller hur? Skulle detta motivera att lagen bibehålls men måhända tillämpningen underrättas med kollektiva tillstånd eller dylikt?

Undetecknad vet inget säkert svar. Men så mycket står klart att lagstiftningen, att döma av flera åländska inlägg, inte ses i första hand som en förbuds lag. Avsikten är att skydda fornlämningar. Det är också som ett radikalt medvetande om dessa fornlämningars värde som lagen skall ses. Ingen annan grannation har fattat ett så totalt beslut.

Annars var konferensens huvudtema handel och handelsvägar. Det hela hade dock en så påtagligt marinarkeologisk prägel att i stort sett hela konferensen kan refereras som intressant för Meddelandens läsare.

Speciellt tänkvärt är att huvudtemat avpassats för Ålands speciella roll som förmedlare mellan öst och väst. Det danska 1200-talsitinerariet - ledbeskrivningen till sjöss från Blekinge till Tallinn i Estland har intagit en prominent plats på konferensen med inte mindre än ett halvdu-sin föredrag och längre inlägg. Handels och handelsvägarnas stora spännvidd har även belysts av t ex föredrag kring karelska båtleder från Ladoga till Bottenviken, Vita havet och även mot Onega. Karelen i senare tid har f ö berörts genom dess bondehandlare, s k laukkugubbar. Båda dessa nämnda handelsleder har flitigt varit uppe i Meddelanden genom åren.

Vårdlandskapet Åland intog naturligtvis också en tätplats under konferensen genom anföranden om lagstiftning, vrak och förlisningar, sjöfarklostret S:ta Anna på Kökar, de imponerande pålpalissaderna kring Kastelholms slott (delvis dykobjekt), åländska allmogebåtar och de försök som görs att bevara kännedomen om träbåtsbyggeriet.

Inget besök på Åland i maritima ärenden kan heller bli fullständigt utan besök på Sjöfartsmuseet i Mariehamn, vars chef Göte Sundberg under en middag i landstingets regi presenterade "The Tall Ships" i text och film. Åland var ju den sista bastionen för den stora segelsjöfarten i världen, genom skeppsredare Gustaf Eriksson.

En kort resumé av konferensen:

På fredagen öppnades konferensen av landstingetstalman Sune Carlsson, med ett anförande just om dyklagen. Marita Karlsson, konferensens drivande kraft, följde upp talmannen med en översikt kring tillämpningen.

Marcus Lindholm, också vid museet, presenterade det intressanta och ovanligt uttömmande materialet av förlisningsuppgifter och vrakfynd som Ålands museum disponerar. Totalt närmare 500 punkter har kunnat markeras i området.

Kenneth Gustavsson, arkeolog från Kökar, fortsatte med utgrävningar, fynd och ekonomi vid fransiskanerklostret S:ta Anna på Kökar, grundat på 1400-talet och beläget alldeles vid den stora skeppsleden från Sverige till Finland.

Vidare rapporterade Harry Alopaeus från Sjöhistoriska museet i Helsingfors kring påpalissaderna vid Kastelholm. Alopaeus har vid flera tillfällen i Meddelanden återberättat sina upptäckter vid liknande befästningar, t ex Raseborg i Finland (obs även i detta nummer)

Båtbyggaren och etnologen Per Ove Högnäs, själv ålänning, gjorde därefter en översikt över åländska bruksbåtar fram till 1920. Även detta har tidigare gjorts ett sammandrag av i Meddelanden.

Prof Nils Storå från Åbo akademi avslutade fredagens övningar med rysk-karelsk gårdfarihandel vid sekelskiftet från Vita havet till Åland.

Lördagens förmiddag ägnades helt det danska itinerariet.

Undertecknad, om även är initiativtagare till de här konferenserna, gav översiktliga synpunkter kring hela leden.

Peter Norman, fornminnesinventerare vid Riksantikvarieämbetet, hade valt Smålandsdelen av itinerariet som ämne för sitt föredrag. Han jämförde där på ett intressant sätt fornlämningarna på land och de punkter som nämns i itinerariet.

Landskapsarkeolog Stig Dreijer i Mariehamn anförde vidare hamnar och farleder inom den åländska delen och prof Chrstoffor Ericsson behandlade till slut litteratur och forskning kring det finländska ledavsnittet.

Under eftermiddagen levererades ytterligare två intressanta föredrag av annan natur. Arkeolog Jan Skamby Madsen från Vikingeskibshallen i Roskilde, berättade om sin utgrävning av ett skeppsvarv med fynd av slaviska (vendiska) skeppsdetaljer från slutet av 1000-talet på ön Falster. Slutligen togs båtfyndet från Mekrijärvi ånyo upp av Henry Forssell vid Sjöhistoriska museet i Helsingfors, denna gång ur ledsynpunkt.

Ett bejublat inslag var även Jerker Örjans presentation av arbetet med den åländska storbåt som nybyggt under året.

Lördagsprogrammet fortskred med flera marinarkeologiska ämnen. De tre årens undersökningar på regalskeppet Kronan presenterades genom ant Lars Einarsson och Kurt Lundgren, båda Kalmar. Seth Jansson, Skellefteå museum, anförde Tegelvraket (se Meddelanden 4/83) som ett exempel på gott samarbete mellan dykare och museer.

Ett småroligt inslag bjöd Johannes Furre, från Leka hembygdsmuseum i Norge, på, nämligen en finsk barks förlisning i trakten.

Maritima fornlämningar togs upp av MAS ordförande Erik Enström, i form av säsongsfiskeplatser med enligt traditionen även finländsk ursprung i Hudiksvalls skärgård, Hälsingland.

Konferensen återkom därefter till bruksbåtar/allmogebåtar genom Peter Skanse, eldsjälens i det stort upplagda arbetet på båtdokumentation i Sverige. Allmogebåtsrörelsen är just på Åland och manifesteras årligen i postrodde Eckerö-Grisslehamn och i ett nystartat skärgårdsmuseum i Lappo, Brändö.

Under söndagen presenterade museichef Pekka Toivanen från Jakobstad i Nordfinland innovationsvägar inom österbottniskt skeppsbyggeri under 1600- och 1700-talen, en försmak av huvudtemat vid nästa konferens. Bottnisk Kontakt III kommer nämligen också att förläggas till Jakobstad år 1986.

Vidare förelades konferensen två viktiga inlägg om handel och utbyte i två områden utanför det egentliga bottniska området: dr Ilmar Arons (även skribent i Medd) själv av estniskt ursprung, tog upp Reval/Tallinns betydelse för framförallt Norr- och Österbotten under 1600-talets slut- och dr Wolfgang Rudolph vid östtyska vetenskapsakademien, belyste utbytet mellan Finland och Tyskland under 1800-talet.

Vi nämnde att nästa konferens arrangeras av Jakobstads museum 1986. Därefter följer, med två års mellanrum Skellefteå, Raumo och Gävle.

För intresserade meddelas att föredragen från Bottnisk Kontakt II i Mariehamn liksom de i Örnsköldsvik kommer att publiceras så snart det överhuvudtaget går, under året, redan i början av sommaren i bästa fall. Boken kommer då att kunna beställas från Ålands museum.

För avundsjuka storsvenskar måste också meddelas att Ålands museum utvaldes till Europas bästa museum förra året. Någon surpappa hade visst kritiserat museet från det hållet. Där fick hon/han...

Christer Westerdahl
Örnsköldsvik